

מִדְּאֶפְלָה לְאוֹרָה

שלהבות זיכרון ותקווה

קהילת מנדל | חנוכה תשפ"ד

מַאֲכָלָה לְאוֹרָה

שלהבות זיכרון ותקווה

משה אוחיון ז"ל

אופיר ליבשטיין ז"ל

שלומי מתיאס ז"ל

חיים כצמן ז"ל

איתן נאמן ז"ל

לכבוד משפחות החטופים

לכבוד קהילות השורדים

לכבוד שורות המגויסים

לכבוד החברה הישראלית

עורכים: מישאל ציון, פרופ' דנה אריאלי, מאיה בוזו-שוורץ, יונית נעמן

עריכת לשון: אייל טלמון

עיצוב: תמר לב-אליהו

הטקסטים נכתבו על-ידי חברי קהילת מנדל וקרובי הנופלים המעורבים במעגלי העשייה. את החוברת מלוות יצירות של יוצרים ויוצרות מקהילת מנדל והנגב המערבי. תודתנו נתונה לצלמים שאפשרו לנו לכלול את יצירותיהם. כל היצירות מופיעות ב"אלבום דרום": צלמים ישראלים במחווה לתושבי הנגב המערבי לפני ואחרי 7.10.23.

בשער: סופי ברזון-מקאי, חלום, מתוך הסדרה "לדמיין", 2022. בוגרת תוכנית מנדל למנהיגות תרבות בנגב, מחזור ד'

המאמרים והרשימות באסופה זו מייצגים את עמדתם האישית של הכותבים. התכנים באסופה זו הינם לשימוש פנימי בלבד ולא למטרות רווח. אין לעשות בתכנים אלו כל שימוש מסחרי. אין להעתיק ספר זה, לשכפלו, לצלמו, להקליטו, לתרגמו, לאחסנו במאגר מידע או להפיץ אותו או קטעים ממנו בשום אופן ובשום אמצעי - אלקטרוני, אופטי או מכני (לרבות צילום, הקלטה, אינטרנט ודואר אלקטרוני) ללא אישור בכתב מהמוציא לאור.

ערב חנוכה, נר ראשון

כ"ה כסלו תשפ"ד

חברי קהילת מנדל היקרים,

לפני 60 יום, בשמיני עצרת שמחת תורה, התחוללה השבת השחורה. זה חודשיים שאנו מתאבלים, שואלים שאלות, מחפשים נחמה, מתקשים להאמין. ובו זמנית – אנו יחד עם החברה הישראלית, מגויסים לפעולה.

בוגרי מנדל לדורותיהם, בסיוע התשתית המנדלית וארגונים נוספים, יצאו מיד לדרך – מי בשירות הצבא וכוחות הביטחון, מי בשירות המדינה והשלטון המקומי, ומי בחברה האזרחית, בסיוע לאזרחי המדינה ולכל מי שזקוק לכך, בכל דרך אפשרית ובאופן מרשים. זכינו לבקר בוגרים רבים בתקופה זו ולהתרשם מפועלם.

אתם עושים נפלאות, במסירות ראויה לציון, בתושייה ומתוך תחושת שליחות. קרן מנדל גאה בבוגריה, בעובדיה ובפועלם.

קרן מנדל אף התגיסה בתרומות משמעותיות למגוון רחב של ארגוני חברה וחינוך, רפואת הנפש ורפואת הגוף, וכן הצטרפה למיזם התרומות של הפדרציות היהודיות בצפון אמריקה. אנו זוכרים ביגון את העמיתים, הבוגרים ובני משפחותיהם אשר נרצחו באותה שבת. בחנוכה זה, חג האורים, נאיר במעט את האפלה האופפת אותנו, ונזכור את כולם.

פרופסור יהודה ריינהרץ

נשיא קרן ג'ק, ג'וזף ומרטון מנדל

משה ויגדור

מנכ"ל קרן מנדל-ישראל

מיקי קרצמן, בשכונה של דודה אופליה, ניר עוז, 2023. אופליה רויטמן שוחררה משבי החמאס ב-28.11.23

חג החנוכה חל בימים החשוכים ביותר בשנה, שבהם האור מתמעט והולך והאפלה מגיעה לשיאה. אבל היום האפל ביותר בשנה הישראלית כבר התרחש, בחג הקודם, שמחת תורה, שבעה באוקטובר. ומאז, כולנו מנסים להגביר את האור.

כמו דתות ותרבויות רבות שבהן נחג האור דווקא בחודשי החורף, בחג החנוכה לימד העם היהודי שבימים האפלים ביותר עלינו להתקבץ יחד, בבתים וברחובות, משפחות וקהילות, ולהאיר. כאשר המציאות מייצרת אפלה, אנחנו נגביר אור. זוהי דרכה של המנהיגות מאז ימי המכבים ועד ימינו. וכך ביקשנו לעשות בחוברת צנועה זו: להציב חנוכייה של תשעה קנים, שנוכל להתברך באורה בימים חשוכים. שמונה נרות ושמש אחד.

הנרות הראשונים עולים מפועלם של הנופלים. חמישה בוגרי ועמיתי תוכניות קרן-מנדל נפלו ונרצחו בשבעה באוקטובר, בתוך מאות חללי ישראל. כל אחד מהם עולם ומלואו. אנו מבקשים לספר מעט ממה שלמדנו מהם בחייהם, להאיר את דרכנו מאורם.

לצדם על החנוכייה העמדנו נרות ממעגלי הכאב והעשייה של השבועות האחרונים: משפחות החטופים, קהילות השורדים, ושורות המתגייסים בצבא ובאזרחות. הנר התשיעי הוא השמש – עמוד השדרה המחבר בין קני המנורה. השמש הוא נר התמיד שדולק בכל יום ותפקידו להצית את הנרות האחרים, הוא נר החברה הישראלית כולה. ביקשנו להקיף מעגלים רחבים, המשקפים את המגוון הגדול של קהילת מנדל, ואת השותפות הרחבה שהימים הללו מחייבים עבור החברה הישראלית. בתקופה זו אנו זקוקים לשמש הזה יותר מכול. אנו בימים מוקדמים ביותר. האובדן עדיין טרי, המאזן טרם הוברר. איננו יודעים מה ילד יום. עוד יהיה זמן לזיכרון נרחב יותר, להנצחת הנופלים ולכתיבת הסיפורים. אבל כעת יש צורך להגביר אור.

הרב מישאל ציון
חבר סגל מכון מנדל למנהיגות

לזכר הנרצחים והנופלים

אבישג שאר-ישוב, הלוויית משפחת קוץ, 2023 (For The New York Times). עמיתה בתוכנית מנדל למנהיגות בתרבות יהודית, מחזור ז'

משה אוחיון ז"ל

אופקים

בוגר בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית, מחזור כ"ג (2014-2016),
שימש כחבר סגל במרכז מנדל למנהיגות בצפון וכמנהלה הראשון של תוכנית מנדל
למנהיגות חברתית בצפון. תושב אופקים, בן זוגה של שרית ואב לחמישה.
מייסד העמותות "מרחיבים אופקים" ו"צידה לדרך", יו"ר הוועד המנהל של שחרית
ומנכ"ל מיזם 929 – תנ"ך ביחד.
נרצח לצד בנו אליעד אוחיון ז"ל כאשר נלחמו להגן על עירם אופקים מפני המחבלים.

שום סרגל לא יתאים להערכת המשקל הסגולי של משה ופועלו. כל מסכת חייו של משה שזורה בפרקים לא צפויים, שבהם הלך נגד הזרם, לקח סיכונים והיה נכון לשלם מחירים עבור החזון והעמדות שלו. משה הלך בעקבות הרעיונות שבהם האמין, נרתם להובלתם ורתם לטובתם את כל מי שנמצא סביבו. גם כישלונות לא ריפו את ידיו של משה. הוא פעל בנחישות עד שהרעיונות שלו הפכו למעשים.

אני לא מכיר עוד הרבה אנשים שההיסטוריה שלהם רצופה כל כך הרבה מעשי מנהיגות. משה היה איש של אמת. זכור לי מקרה שבו התגלעה בינינו אי-הסכמה כלשהי. שנים מאוחר יותר ביקש משה לפגוש אותי רק כדי להגיד לי שנוכח לדעת שהצדק היה איתי. למדתי ממשה שיעור חשוב ביושרה ובענווה, ובפעמים הרבות שבהן גיליתי בדיעבד שהצדק היה איתו, השתדלתי לנהוג כפי שלמדתי ממשה. הימים האחרונים בחייו מספרים את הסיפור כולו, החל בערב הלימוד בהושענא רבה שקיים בסוכתו תחת הכותרת "סוכות של שיח ושלוש", ועד היציאה האמיצה שלו להגן על עירו בבוקר השבת השחורה של שמחת תורה.

איש של אמת. איש של אנשים. איש של מעשים. היש דרך מדויקת יותר להגדיר מעשי מנהיגות?

דני בר גיורא

מנהל בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית
בשנים 2012 - 2022

בתיאור הולין, מנוחת הלוחמים, 7.10.2023 (ביציאה מקיבוץ כפר עזה)

"על מנהיגות לא מדברים. מנהיגות עושים", שמעתי ממה שוב ושוב בכל מה שקשור לקבוצות של עתודת מנהיגות שהוביל. משה היה איש של עשייה. מנהיג שמאחר בעיה, מציע פתרון ופועל לממש אותו מתחילה ועד סוף. מנהיגים נמדדים בפער שבין הדיבור שלהם על אידיאלים לבין המעשים שלהם בתחום. אצל משה היה פער גדול בין דיבורים למעשים: מעט דיבורים, הרבה מעשים.

כשמה רצה ללמד מנהיגות, היה לו ברור שהדרך לעשות את זה היא באמצעות מעשה המנהיגות. "לא מלמדים מנהיגות בתיאוריה, עושים מנהיגות וכך לומדים את משמעותה".

משה ידע להדביק אנשים בשיגעונות שלו. תמיד חיפש את מי שהוא נדרש להם יותר מכול, ושאל את עצמו: איפה זקוקים לי? היכן נמצאת השליחות הרלוונטית? כיצד אני יכול לתרום? כל מי שפגש את משה הפך להיות חבר ושותף שלו לדרך, ללא הגבלת זמן.

בחיי ובמותו משה היה מנהיג – הולך קדימה, לפני המחנה, מיישם על עצמו כל עיקרון וכל ערך שבו האמין. לא חושש ולא נסוג. מנהיג, שליח, אדם.

צחי לב-רן

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות
באקדמיה בהכשרה להוראה,
מחזור א'

אופיר ליבשטיין ז"ל

כפר עזה

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות אזורית בבאר שבע, מחזור ב' (2012-2014). תושב קיבוץ כפר עזה, בן זוגה של ורד ואב לארבעה. חבר המועצה האזורית שער הנגב מאז 2007 ועומד בראשה מאז 2018. מייסד פסטיבל "דרום אדום". היה מנכ"ל איגוד התעשייה הקיבוצית ויו"ר הבונים-דרור. נרצח בחילופי אש בזמן מתקפת המחבלים על כפר עזה. בנו, ניצן ליבשטיין ז"ל בן ה-19, נרצח גם הוא. חמתו של אופיר, סבתו של ניצן, בילהה אפשטיין ז"ל נרצחה גם היא. אחיינו של אופיר, נטע אפשטיין ז"ל, נהרג כשקפץ על רימון כדי להציל את בת זוגו.

"... שום מרחק לך מכשול כלך קסם, אתה עף
ובסוף שואף אל אור כפרפר אתה נשרף..."

יוהאן וולפנג פון גתה, בתרגום שלמה טנאי

אופיר אהוב, חיית בינינו כפרפר חפץ אור וחיים
קיית רב חובל של החיים –
כשהים היה שקט, סוער וגבה גלים
שלֵהבת הָאֶהְבָּה בערה בלבך כמצפן מוסרי המכון קדימה
והנתינה שלך וידיעת הדרך האירו ניצוצות של אֶהְבָּה

מרחב השתפות שהובלת
מתוך ראית האחר ומתוך הקשבה ננוחה ועמקה הזינו את שלֵהבת הָאֶהְבָּה
אֶהְבְּתְךָ היתה עגן להנהגה יוצרת, עצמתית, בונה ואמיצה
קיית, ועודך, באור הימים שיבואו, מנהיג עם עינים יוקדות ורואות
עינים חולמות אל המחר, אל עתיד אוֹהֵב. אוֹהֵב יוֹתֵר

כשאפלה כבדה מכסה את שיר ימינו בהווה
נמשיך בצעד חרישי אחרֵיך
לְהָאִיר עולם, לְהָאִיר את ארחות חיינו בנגב הפצוע
לְהִבְתֵךְ, אופיר אהוב, בלבנו יוקדת
ואתה, עבורנו, כפרפר צבעוני שלא ישרף לעד

הכרתי את אופיר בשנת 2014. הוא היה בסיום תוכנית מנדל למנהיגות אזורית בבאר שבע, ואני התחלתי לנהל את מרכז מנדל למנהיגות בנגב. את פרויקט הסיום שלו בתוכנית בחר לקדם עם ד"ר סאלח אבו האני, עמיתו מהחברה הבדואית, בנושא "מהישרדות לצמיחה – מנהיגות מעצימה לארגונים וקהילות".

עשייתו לוותה תמיד במיפוי מציאות מתוך מבט רחב ומלא תקווה. מעת שנבחר לראש מועצת שער הנגב קידמנו יחד תוכנית מנהיגות ליישובי העוטף כמו גם תוכנית לבכירי הנגב, שיצאה לדרך לאחר הירצחו. בכל השיחות, ההתייעצויות והמפגשים שבהם השתתף, נוכחותו של אופיר אופיינה בפתיחות, בתבונה שקולה ובחשיבה ייחודית. עמדותיו נבעו מתוך ערכים של יחד, שוויון ושותפות לרווחת כולנו – אנשי ונשות הנגב. אופיר היה איש של חזון, איש של מעשה, איש של מקום. איש אוהב אדם.

ד"ר עדי ניר שגיא

מנהלת מרכז מנדל למנהיגות בנגב

אופיר היה החבר הכי טוב שלי בקבוצת העמיתים של מרכז מנדל למנהיגות בנגב, אבל זו לא חוכמה... כל מי שהיה חבר של אופיר החשיב אותו כחברו הטוב. השקט שלו שבה אותי והעניק לי ביטחון. אני הגעתי סוערת, בועטת, נושכת, ואופיר תמיד ידע למתן, להרגיע, ללכת באמצע, להציע פשרה, אבל בלי לתת לי תחושה שאני מוותרת על הקול שלי.

אופיר היה אוהב אדם באשר הוא. כשהגענו יחד כקבוצה לכל מקום, הוא היה הראשון שמצאנו עם כוס קפה ביד ליד אדם מקומי. הייתה בו כל הזמן תנועה של עשייה ומבט קדימה והיכולת לרקום בעדינות חיבורים: תכים של אהבה. אופיר הזיז הרים, קידם מהלכים, הדביק בהתלהבות, התחכך בשועי עולם, היה בוועד המנהל של עשרות ארגונים, אבל בסופו של דבר הוא היה החבר הכי טוב של כולם.

לפעמים רציתי להגיד לו להסיר את המשקפיים הוורודים, אבל אני שמחה שהוא הרכיב אותם, שמחה שלא הספיק לראות, זה היה שובר את לבו. אופיר, אני כבר חסרה אותך בעולם.

משכית הודסמן

בוגרת תוכנית מנדל למנהיגות אזורית
בבאר שבע, מחזור ב'

אופיר היה כל מה שאפשר לדמיין ולצפות ממנהיג: הוא אהב את הציבור כל כך. הוא דאג, הוא היה רגיש, יזם, מתמיד, מוביל, פעלתן, עקשן לא קטן, אבל בעיקר, כאמור – הוא אהב. אהב את משפחתו, את קהילתו, את שכניו.

השליחות הציבורית של אופיר התגלמה בארבע רמות של אהבה: ראשית, הקיבוץ. אופיר היה כפר עזה וכפר עזה היה אופיר. שנית, המועצה – מעטים האנשים שמשפיעים כל כך משמעותית על אזור שלם. אופיר היה כזה, הוא היה נוף מולדתו שהפך להיות תבנית האדם שהיה אופיר. דוגמה אחת מני רבות היא פסטיבל "דרום אדום", המיזם המופלא שהיה מקור גאוותם של אופיר ושל ורד, בת זוגו היקרה, מיזם שהפך למסורת מלאת תקווה. "דרום אדום" מרחיב הלב וישאר כאנדרטת נצח לזכרו של אופיר.

רמת ההנהגה הבאה, רמת האהבה הבאה, הייתה אהבת המדינה. אני ממש זוכר את הגאווה וההתרגשות שלו כשאורי, בנו, הגיע עם בני כיתתו לביקור במשכן נשיאי ישראל. אופיר היה ישראלי שורשי – כזה שהחיבור בין הארץ, העם והמדינה היה אצלו בלתי ניתן להפרדה.

והרמה הרביעית והאחרונה – אהבת העם היהודי. כיו"ר "הבונים-דרור", אבל ממש לא רק שם – אופיר הוכיח פעם אחר פעם שבגופו מפעמת תודעה של עם, של אומה נצחית – בעשייה ציונית, בעלייה, בחינוך – אין כמעט תחום שבו הוא לא פעל למען העם שלנו. אופיר היה מנהיג ודמות מופת בכל הרמות האלה. אופיר חי בעד ארצנו, והוא מת בעד ארצנו.

נשיא מדינת ישראל יצחק (בוז'י) הרצוג

מתוך ההספד על אופיר ליבשטיין ז"ל

שלומי מתיאס ז"ל

קיבוץ חולית

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות אזורית בבאר שבע, מחזור ב' (2012-2014).
תושב קיבוץ חולית, בן זוגה של שחר טרואן מתיאס ז"ל ואב לשלושה. מוזיקאי,
פסנתרן, מעבד מוזיקלי, מחנך ומנהל חבורת הזמר בקונסרבטוריון "ענבלים".
שלומי ושחר נרצחו בביתם במתקפה על קיבוץ חולית.
שניהם יחד הגנו בגופם על בנם, שניצל בזכות מעשיהם.

שלומי מתיאס היה חבר שלי. אהבתי אותו מאוד מאוד. קול מלטף היה לשלומי בדברו, קול עוטף ומחבק, קול סמיך ורב-גוונים, שהלם כה יפה את נוכחותו האבהית בעולם, נוכחות נוסכת ביטחון, מלאת רוח ועוצמה. כאשר נשא קולו בשיר דומה היה כאילו נתמלא האוויר במתיקות וברוך. אם היה זה שיר עצוב נתמלאת בעצב, אם היה זה שיר שמח פעפעה בכך שמחה.

לא הייתה חציצה בין שלומי ובין הדברים כשהם לעצמם.
יענקל'ה רוטבליט כותב במיוחד לשלומי מתיאס: "ועצבות מהלה כל שמחה, כל שמחה ששמחתי, כמו חיפשתי דבר, דבר שאבד". ואכן, תוגה מתמדת, דקה מן הדק, אפפה את האיש הטוב והשנון הזה, גם בצחוקו המתגלגל. שלומי אהב את השלום והשלום אהב אותו.

האיש שרדף שלום ועשה שלום, שנשא בתוכו את השלום כחלק ממנו עצמו. כשם שאדם נושא עמו את אפו ואת לחייו, האיש האהוב הזה לקח עמו לעריסת קברו שלום וחיבה.
עולם בלי שלומי מתיאס הוא עולם עצוב וחסר בו שלום.
אני שומע ביוטיוב את שלומי שר "לפעמים אני, לפעמים אתה, כה זקוקים לנחמה".
עכשיו אנחנו זקוקים לה, שלומי.

ישראל שורק

חבר סגל מרכז מנדל למנהיגות בנגב

חיים ברמן, תום, 2018

כבר ביום הראשון של הלימודים המשותפים שלנו בתוכנית למנהיגות אזורית במרכז מנדל למנהיגות בנגב, בסתיו 2012, התיידדנו והפכנו לחברים. כמה טוב היה לשהות במחיצתו של שלומי, איש חם, לבבי, יצירתי להפליא, רחב אופקים, איש שיחה עם חוש הומור משובח. מענטש אמיתי.

הוא היה איש של ניגון וצלילים, והאמין בכוחה המרפא של המנגינה. שלומי הנחה מפגשים של שירה בציבור כדי לשמח אנשים ולשפר את מצב רוחם. הוא סיפר שרכש השכלה בעיקר במוזיקה ישראלית כי רצה לחיות במדינה שלנו, למרות כל חסרונותיה. באמצעות מוזיקה והומור, בכישרון רב, שלומי מתח ביקורת חריפה על עולות חברתיות, והצליח לגרום לקהל השומעים להקשיב לדבריו. הוא הדהד צליל חיובי בחייהם של אנשים רבים כל כך.

שלומי היה אח ושותף לדרך, תמיד קשוב לאחרים, מאמין באדם ואוהב אדם, מורה בחסד, מוזיקאי ויוצר מעורר השראה, ואיש רודף שלום ואהבה. שלומי היה לנו למופת, ואנו מבטיחים להמשיך לפעול לאור הערכים שכל כך האמין בהם: דו-קיום ושלום, התיישבות ואהבת הארץ, חיזוק היצירה והמנהיגות. ננציח את שמו בעשייה למען החברה הישראלית בענווה וללא פשרות.

אלכס ויינטרוב ואלעד טלמור
בוגרי תוכנית מנדל למנהיגות אזורית
בבאר שבע, מחזור ב'

ד"ר חיים כצמן ז"ל

קיבוץ חולית

עמית תוכנית מנדל למנהיגות תרבות בנגב, מחזור ו' (2023).
תושב קיבוץ חולית. חוקר דת ופוליטיקה במזרח התיכון. מרצה
בחוג לפוליטיקה ותקשורת באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, מורה
לפילוסופיה במכינות, מוסכניק, גנן ותקליטן. נרצח במתקפה על
קיבוץ חולית, תוך שהציל נפשות בקיבוצו.

ד"ר חיים כצמן ז"ל היה אדם בעל עולם פנימי ייחודי ועמוק. מוזיקאי, חוקר,
מורה, מוסכניק וגנן שניהל את ענף הנוי של קיבוץ חולית ופרויקט גינות
קהילתיות בעיר רהט.

כצמן, שנולד וגדל בחיק הציונות הדתית, היה עסוק בפענוח המורכבות שמייצר
המפגש בין תפיסות דתיות ולאומיות במזרח התיכון. על רקע הדברים, במהלך
לימודי הדוקטורט באוניברסיטת וושינגטון, החל ללמוד ערבית ולהאזין למוזיקה
ערבית. המפגש עם המוזיקה הערבית פתח לו שער לעולם חדש והוביל אותו
ללימודי תקלוט וליצירת מוזיקה אלקטרונית.

המסיבות שיצר חיים הזמינו את הקהל למסעות מוזיקליים בין אזורים
גיאוגרפיים ותרבותיים ים תיכוניים. מהיפ-הופ פלסטיני, דרך ראפ מהמפרץ,
מוזיקת מהרג'אן מצרית, אלקטרו-דבקה סורית, ועד EDM, האוס וטכנו
מהמועדונים של ביירות. חיים תפס את המוזיקה שלו כבשורה. הוא האמין
בכוחה של המוזיקה לנסח סיפור ים תיכוני ישראלי-פלסטיני חדש שיחבר בין
יהודים לערבים ישראלים ופלסטינים.

חיים נרצח בביתו שבקיבוץ חולית על-ידי מחבלי החמאס במתקפת הטרור
ביום שבת, שבעה באוקטובר 2023. מותו הוא אבדה גדולה לעולם. לנצח תהיה
פיסה נוכחת-חסרה בפסיפס של תוכנית מנדל למנהיגות תרבות בנגב מחזור ו'.

ד"ר חגית דמרי

מנהלת תוכנית מנדל למנהיגות תרבות בנגב

אסנת בן דב, ליזיאנטוס על מפה רקומה, מתוך התערוכה "צל של ציפור חולפת", גלריה בארי, 2023

"מצמיח חיים, מציל חיים", ספד הרב לחיים כצמן בלוויה.

הכרנו לפני בערך עשר שנים, כשלימדתי את קורס המבוא ליחסים בינלאומיים, וחיים היה המתרגל שלי. היה בו משהו יוצא דופן, ידיים חזקות של איש עבודה, תמיד עם סימני גריז על אצבעותיו. במקביל ללימודיו, הסביר, עבד במוסך בקיבוץ, מספרים שהיו לו ידי זהב. אחר כך עבד בנוי של הקיבוץ. מספרים שעשה פלאות בגינון המטופח של היישוב המדברי. כשסיים את לימודי המ.א. במחלקה, המשיך ללימודי דוקטורט באוניברסיטה בסיאטל.

יואל מגדל, המנחה שלו, מחשובי החוקרים של ישראל בעולם, סיפר בלוויה על תלמיד שקט, שלעיתים נראה חולמני, אבל כאשר דיבר, ניכר היה בחריפותו ובחשיבתו המעמיקה. "הייתה לו נשמה גדולה", אמר מגדל. כצמן, שבא מהעולם הדתי, חקר את הציונות הדתית על גווניה, ובעיקר את המגמות אחרי ההתנתקות. הוא ביקש ללמוד וללמד אותנו על המורכבות שבה. בכתיבה שלו, לצד הביקורת כלפי הימין הדתי, הייתה גם סקרנות והערכה.

כצמן אהב את המקום הזה ובפרט את הקיבוץ שבקצה המדבר. כשהציעו לו להמשיך ללימודי פוסט-דוקטורט בארצות הברית, סירב. הוא רצה לחזור הביתה, למקום שאהב. משם המשיך לכתוב ולחקור, לטפח את הנוי בקיבוץ ולחלום על העתיד של המקום. ושם, במקום שהכי אהב, תוך שהציל אחרים בגבורה, גם מצא את מותו.

איש של שלום היה כצמן, באישיותו ובדבריו שעשה. לצד עבודתו האקדמית הפך עצמו גם לדי.ג'יי של מוזיקה ערבית, היה פעיל בארגוני שלום וזכויות אדם ולא היסס לומר את דעתו, בשקט ובנחישות שכל כך אפיינה אותו. כצמן האמין שיש כאן מקום לכולנו, שחייב להיות, ושיכול להיות טוב יותר. אני חושב שהוא היה רוצה שגם אנחנו נמשיך להאמין בזה.

פרופ' גיא בן פורת

חבר סגל מרכז מנדל
למנהיגות בנגב

מה את יכולה לדעת על אדם אחרי שנפגשת איתו פעם אחת ויחידה? עולם ומלואו. את יודעת ששפת הגוף שלו מלאת חיוניות, שהוא נינוח ודרוך בעת ובעונה אחת, שהוא גלוי לב וגלוי עיניים.

את יודעת שהוא מרבה לחייך, ואת מבחינה בקמטי אנושיות סביב החיוך הזה, כאילו אמר: בטח שיש גם צרות בחיים, ועוד איך, אבל באלה הידיים ובזה הלב, בזה המבט ובזו התבונה נתמודד גם עמן.

את יודעת שהוא כבר נחשף לכאב, והרבה, כי מאחורי העיניים המאירות רואים את הכיווצ'וצ'ים של ההיסטוריה, אבל את רואה את האופטימיות והאור שניבטים מהן ורוצה שהוא ידביק גם אותך באופטימיות ובאור. אך הרצון הזה, אבוי, לא יתממש. איתן ידביק את המלאכים באופטימיות ובאור. במחלקה שלי, ככה הוא אמר, כל כך הרבה ילדים שאפשר היה למנוע את הפגיעה שנפגעו, ואולי בעתיד המניעה הזאת תהיה הדבר העיקרי שאתמודד איתו. שאלתי: להיות רופא ילדים זה לראות הווה ועתיד בעת ובעונה אחת, נכון? איתן חייך והנהן.

ישראל שורק

חבר סגל מרכז מנדל למנהיגות בנגב

רס"ן (מיל"י) די"ר איתן נאמן ז"ל

טנא עומרים

עמית תוכנית מנדל למנהיגות רפואית לנגב, מחזור א' (2023).
תושב טנא עומרים, בן זוגה של יעל ואב לשבעה. רופא בכיר
במחלקת טיפול נמרץ ילדים בבית החולים סורוקה בבאר שבע
ורופא לוחם בגדוד 7008. נפל בקרב על העיר שדרות.

בדרך הגדולה / נתן אלתרמן

עֲנָבִלִים בַּמְרָעָה וְשָׂרִיקוֹת
וְשָׂדֶה בַּזָּהָב עַד עָרֵב.
דּוּמִיַּת בְּאֵרוֹת יִרְקוֹת,
מְרַחֲבִים שְׁלֵי וְדָרָה.

הַעֲצִים שֶׁעָלוּ מִן הַטֵּל,
נוֹצְצִים כְּזִכּוּכִית וּמִתְקָת.
לְהַבִּיט לֹא אֶחָדֵל וְלִנְשׂוֹם לֹא אֶחָדֵל
וְאָמוֹת וְאוֹסִיף לְלַכֵּת.

קוראת את המילים של אלתרמן ומצליחה לדמיין את השדה, השדה שממנו נלקח איתן, שדה הקטל. אבל הוא מצטייר לי אחרת, ממש כמו בתמונה שלו, מתפלל בבוקר ליד השלט הצבעוני של שדרות. שדה פתוח, מרעה, שריקות של כדורים ודומייה אחת גדולה של אדמה שמבקשת לעכל איזה זהב נפל פה אל תוך רגביה. אני בטוחה שגם באותו בוקר שחור וחסר שכבר לא האיר עליו, העצים היו מלאי טל, נצצו לכבודו, כי גם הם הבינו שיש עוד דרך, הדרך של איתן. "להביט לא אחדל ולנשום לא אחדל ואמות ואוסיף ללכת".

פתאום המילים הללו נקראות לא כמו תיאור אלא יותר כמו בקשה של איתן, ואפילו כציווי. לא עוצרים עכשיו, והעלים שעכשיו נוצצים משברי זכוכיות ורסיסים ימשיכו להעלות טל ולנצנץ באור יקרות שיזכיר לנו אותו. בצניעות, בחדות ובאמת הבלתי מתפשרת. יזכירו לנו שאין לנו אלא להמשיך.

איתן, דע לך שחלק בנו מת איתך.
אבל אנחנו נוסיף ללכת. ואתה, אין לך ברירה...
כמו בחייך, גם במותך תצטרך להמשיך ולהאיר לנו את הדרך.

איילה כץ מרל"ן

תוכנית מנדל למנהיגות רפואית לנגב, מחזור א'

לכבוד משפחות החטופים

משה פילברג, אין לי ארץ אחרת, 2018

ללא מילים | גילי רומן

התקופה הזאת היא, כביכול, תקופה שבה מעשים מדברים חזק יותר ממילים. כאשר אנחנו עוסקים בחיים ובמוות אנחנו כמהים למעשים, לתוצאות, ומילים נראות כמותרות, אם לא לגמרי חסרות משמעות. מה היא מילה לעומת נשימה ומגע, לעומת אות חיים, לעומת הצלת חיים. כאשר משהו לגמרי מוחשי מונח על הכף, בסיכון אמיתי, אנחנו משוועים למעשים ועייפים מדיבורים. אבל גם ברגעים המעשיים ביותר בחיים עדיין יש משמעות גם למילה. גם ברגעים אלו אנחנו מחפשים את המילים הנכונות לבטא, להבין, לנחם, לנסוך ביטחון, להתמודד. ברגעים אלה הכי קשה להישאר ללא מילים, הכי כואב להישאר דוממים.

בימים היפים שבהם שירתתי כמנהל בית ספר (עם נטיות אוטוריטריות קלות) הייתה לי אובססיה קלה למילים ונתפסתי לא פעם לאופן שבו המורות והמורים היו מתנסחים. מדי פעם הייתי מתקן, מסביר, מדייק ואפילו מוציא הנחיות והסברים לגבי מילים מסוימות. אחת ההנחיות האלה הייתה לגבי המילה "מאוד". ביקשתי בפירוש להפסיק את השימוש בה בהערות לתלמידים. הסברתי לצוות שאם כל דבר הוא "מאוד", אז המילים עצמן מאבדות ערך, הדיוק חסר והפרופורציות מתעוותות. "בואו נאמר בדיוק למה אנחנו מתכוונים, בלי להפריז", הפצתי בהם. כך נראים חיים נורמליים, סבירים, שהדברים בהם אינם "מאוד" ו"נורא" ו"הכי". ואלו הם ימים לא סבירים ולא נורמליים. מאוד לא סבירים ומאוד לא נורמליים.

כל ההפרזות שנהגנו להשתמש בהן – "הזוי", "בלתי נתפס", "לא ייאמן", "מזעזע" – הפכו לביטויים המדויקים לתיאור המצב. כשמדברים על חרדה מתייחסים אליה באופן העמוק ביותר, כשאומרים אימה מתכוונים לכך במלוא מובן המילה. אסון הוא אסון, טרור הוא טרור, מחדל הוא מחדל. כל התוספות להגברת העוצמה הפכו נכונות כי זה אכן – נורא קשה. כל כך בלתי נסבל, ממש איום ומאוד עצוב. אילו רק היו לנו עוד מילים להדגיש את הקיצוניות של הימים האלה. אז בהתחשב בנסיבות, ובכך שכמעט הכול כבר נאמר ושהמלאי מוגבל, אנסה בכל זאת למצוא את המילים המתאימות לתאר את מצבי מאז שאחותי ירדן נחטפה.

התחרות בין ייאוש לתקווה ובין חוסר אונים לנחישות היא הטווח שבו חיי מתנהלים בשבועות האחרונים. המאבק הפנימי הזה מתקיים כל דקה ודקה, ובתוך תהום של היעדר שליטה, הדבר היחיד שמאפשר להישאר על הקרקע הוא היכולת לבחור בתקווה. המציאות אינה נחוות כמציאות ואנחנו למעשה חיים בסרט, סרט רע מאוד. הפכנו לשחקנים ללא תסריט שמנסים להרים את הראש מעל הפחדים והדאגות ולמצוא את המשפטים הנכונים כדי לגרום למצלמה להמשיך לצלם עד שיגיע הסוף הטוב. את החלל בין המשפטים ממלאים תרחישי אימה וחששות, אך גם מילים יפות של עידוד, אהבה ושבבי אופטימיות – מילים שהן אוויר לנשימה. ויש מילים שמפלחות את הלב, מילים של געגוע.

לקראת החתימה על העסקה נשאלתי בריאיון מה יהיה המשפט הראשון שאומר לירדן כשתחזור, ורק המחשבה על החזרה, מחשבה שאני לרוב דוחק לשולי החלומות, גרמה לי לחיוך בלתי נשלט שלא הצלחתי להסיר אותו כדי למצוא את המשפט, והשבתי שפשוט לא נזדקק למילים. אך בדרך הביתה חשבתי על זה שוב, על הרגע הזה שבו נוכל להיפגש, והבנתי שאותו הרגע יתחיל במילה אחת: דְּנִי. כך אני קורא לאחותי. ירדן זה לפוסטרים, לראיונות, לציבור. דני זה שלנו. כמה נפלא יהיה לחזור למילה הזו הקטנה, כמה אני מייחל שזה יקרה וכמה אני חושש שזה עלול להידחות או לא לקרות שוב לעולם. אז אם לסכם הכול למשפט אחד, אני כל כך מצפה לפגוש שוב את דני שלי.

גילי רומן

חבר צוות ביחידת בוגרות ובוגרי מנדל

אחיה של ירדן רומן גת, שנחטפה לעזה מקיבוץ בארי ב-7 באוקטובר. ירדן שוחררה משבי החמאס ב-30.11.23, לאחר כתיבת שורות אלו.

דנה אריאלי, **חות אל היען**, 2021
מתוך הסדרה "צלקות פחם/הפנטום הציוני".
חברת סגל ביחידת בוגרות ובוגרי מנדל

לכבוד שורות המגויסים

יוגב וענונו, **OnOff**, סדרת "מתוך הכובע" 2019-2006.
בוגר תוכנית מנדל למנהיגות תרבות בנגב, מחזור ב'

"אחרי המלחמה ההיא, אני כבר לא יכול יותר לכעוס על אף ישראלי", שב ואמר לנו הרב חיים סבתו בכל שנה במפגש במנדל שעוסק בספרו "תיאום כוונות".
"לך תדע איפה הוא היה ומה הוא עשה במלחמה".

היום אני מבין את הדברים שסבתו אמר וכתב באופן הרבה יותר עמוק. בדומה לדברים שסבתו כתב בספרו, יש מלחמות שקוראים עליהן בספרים, ויש מלחמות שמרגישים אותן בלב ובגוף. יש מעשים גדולים שנעשים על-ידי אנשים גדולים ברגעים גדולים, ויש מעשים גדולים שנעשים על-ידי אנשים שהם לכאורה רגילים, ברגעים גדולים וקטנים. המלחמה הזו מלאה ברגעים כאלה, ייתכן שזו דרכן של מלחמות.

אבל יש כאן בכל זאת משהו אחר – מעין אור גדול שנדלק אחרי שנה איומה וחשוכה מאוד, שמפיח תקווה ומעודד. אור שמאיר את העובדה שמה שמנצח מלחמה, אלה לא רק כלי המלחמה והתיאום המבצעי, החיפוי, האש והמודיעין; מה שמנצח את המלחמה זו הרוח הגדולה שנושאת כל כך הרבה אנשים ונשים. ביבשה, באוויר ובים – אבל גם בעורף, בבתים, בקהילות ובכל מקום. אני פוגש את הרוח הזו בכל כך הרבה מקומות ואצל כל כך הרבה אנשים – גדולים וקטנים. הלוחמים שנלחמים בגבורה בשדה הקרב כבר שבועות ברציפות, הצוותים הרפואיים, צוותי החילוץ, נהגי המובילים, אנשי החוליות הטכניות שמחזירים כלים פגועים לכשירות תחת אש, האזרחים שנכנסים בסיכון עצום לתקן את הדחפורים ועוד ועוד. באין סוף מעגלים, בכל מקום, פוגשים ישראלים וישראליות טובים ומרגשים, שעושים כל כך הרבה מעל ומעבר, יוצאים מגדרם למען המשימה ולמען האחר. זה מרגש, זה משיב את הנפש – אבל זה גם כל כך נפוץ עד שזה נעשה כמעט מובן מאליו, שכבר כמעט לא מבחינים בזה.

לאחרונה השתתפתי במפגש מקצועי של אנשי מילואים. במעגל היכרות היה אפשר לראות שהמגוון משקף את החברה הישראלית במיטבה: מכל קצות הקשת (כן, אפילו כאלה שתמכו ברפורמה וכאלה שהתנגדו לה נחרצות), מכל היישובים, משדרות שונות של מעמד ועשייה. ההוא עם הפאות, זה עם הקוקו וזאת שחזרה מארה"ב. הייתי באלף מפגשים כאלה לאורך השנים, וגם במלחמה הזאת, ואף שאני כבר ארבעים ושישה ימים במילואים, כמעט לא יצא לי להשתהות על הפלא הזה ולהודות על הזכות להיות חלק מהדבר הזה. בעיקר הייתי רוצה להתבונן בזה ולנסות לנצור את החוויה הזו עמוק בתוך הלב, כך שכשיגיע היום והכל ייגמר, גם אני אוכל לומר - בדיוק כמו הרב סבתו, שאני כבר לא מסוגל לכעוס יותר על אף ישראלי. לך תדע איפה הוא היה ומה הוא עשה במלחמה.

סא"ל (מיל) ליאור פרי

מנהל תוכנית מנדל למנהיגות חינוכית בצה"ל,
משרת כעת בפיקוד הדרום

את הנר הזה נדליק כדי להאיר את פניה המגוונות של החברה בישראל, את פניהם של המגויסים מכל העדות, מצפון ועד לדרום הארץ, ממזרח וממערב, אלה שנפלו ואינם איתנו ואלו שממשיכים לשמור על כולנו. נזכיר את אלה שעשו וממשיכים לעשות מאמץ כדי שנצליח לקום ליום אחר וטוב שיפציע עבורנו.
את הנר הזה נדליק למגויסים ולמגויסות בחזית ובעורף, ולמי שבחרו בחזית מאתגרת נוספת, החזית שבה נלחמים על הלכידות החברתית ועל האמונה שהיא אפשרית גם כשהכול מסביב משדר את הבלתי אפשרי.

את הנר הזה אנו נדליק לאלה שמכילים את הקושי והכאב המפעפעים בתוכנו ולמולנו, לאלה שמקשיבים, שותקים, מלווים את האחר בסיפורו שלו בלי לחפש בו את עצמם, לאלה שמתאפקים. את הנר הזה נדליק לאלה מכל הדתות שהתפללו בכל השפות לאלוהים אחד של כולנו.

מוקדש לזכר נכד המשפחה היקר, רס"ל ג'ואד עאמר ז"ל, שנפל בהיתקלות בגבול הצפון ב-9 באוקטובר 2023.

קטף מוראד סלאמה

חברת סגל מרכז מנדל למנהיגות בצפון

לכבוד קהילות השורדים

אור אדר צילום רחפנים, כניש משובש, 2020

בשבועות האחרונים אני חושבת הרבה על המילה "תקווה", שבימים כתיקונם נשמעת לפעמים טעונה בפאתוס, אבל בימים השבורים האלה נעשתה כל כך מוחשית ואמיתית. עברו כמעט שבעה שבועות. בפליטות במלון, הזמן עובד מוזר – מצד אחד, הימים עוברים ביעף ונדבקים זה לזה, עד שתחושת הזמן מתערערת ואני צריכה להזכיר לעצמי כל בוקר איזה יום היום. מצד שני, יש רגע מכונן, מעין גראונד זירו ביומן, שלמולו הימים והשבועות נספרים.

אנחנו חיים מחוץ לזמן ומחוץ לחיים שהופכים אותנו למי שאנחנו: הבית, העבודה, הגינה. אין לנו שגרות החיים הרגילות, מעגלי הקרבה המוכרים: לשטוף כלים, לטייל עם הכלבה, לקפל כביסה. הקיום במלון יכול לצמצם מאוד את הזהות, אבל אולי הוא גם מדייק ומחדד אותה. מי אני ומה אני, בלי כל הפיגומים שמסביב.

כדי לשמור את העיניים קדימה ואת הראש מעל המים, צריך לדמיין לאן רוצים להגיע. אבל הבית כרגע רחוק מאוד, בזמן ובתפיסה. במקום זה, אנחנו מדמיינים כל הזמן את החיים הפרטיים כמו שהיינו רוצים שהם יהיו, ואת הקיבוץ שלנו כמו שהיינו רוצים שהוא יהיה. לא בהכרח לחזור, אלא ליצור מחדש.

אנחנו מחזיקים פה, במלון באילת, קיבוץ קטן שהרבה ממה שקורה בו הוא גרסה מתוקנת, טובה יותר, של חיי קיבוץ. התנדבות פתוחת לב, עזרה הדדית, הכלה, חברות. אנחנו גמישים יותר ופורמליים פחות, נעים במהירות ונכונים להיפתח. הפרופורציות וסדרי העדיפויות בחיים השתנו. קיבלנו תזכורת מטלטלת למה חשוב באמת. השבוע סיירנו בבאר שבע, שתהפוך להיות ביתנו בשנה הקרובה. לצד החששות שעולים לגבי היכולת להישאר מלוכדים בפורמט החדש, אני רואה גם הזדמנויות מרגשות. האפשרות להתחבר למרחב ולאנשים שמחוצה לנו, לייצר שותפויות שלא היו נרקמות בזמן אחר, לתרגל דרכים חדשות להיות נפרדים ובו בזמן בוחרים להיות יחד. להגדיר את הלוח של הקיבוץ, במנותק מהבית הפיזי והמרחב הגאוגרפי שמאפשרים ומבססים אותו.

במבט מגבוה אפשר ממש לראות עד כמה אנחנו נמצאים ברגע היסטורי בזמן, כזה שבו שינויים עמוקים יכולים להתרחש. איזו הרפתקה. איזה מסע. במסע הזה אנחנו זקוקים לשותפות ולשותפים. כאלה שיודעים לדמיין וליצור. לעשות קהילות במרחבים עירוניים. לחדש מסורות ולייצר חיבורים. שותפות ושותפים שיהיו חולמים ואופטימיים לצדנו. בואו.

השבוע זרענו בנירים תפוחי אדמה. הילדים שלנו חזרו ללמוד בבית ספר תוצרת בית שאנחנו מפעילים בכוחותינו. תמונות שאני מקבלת מהגינה שלי מספרות שהיא ממשיכה לפרוח בלי שיהיה לה אכפת מי מסתכל. בעוד כמה שבועות נתקרב עוד קצת לנירים ונחליף נוף ערבה בנוף נגב. אנחנו מוקפים בטוב לב, רכות וחסד. המציאות הקיצונית והנוראה הזאת מוכיחה לי שאנשים, במהותם, טובים. תמיד תמיד יש תקווה.

ענת מרלא

חברת קיבוץ נירים, אמא של אורי ואיתן, נשואה לאבי. מנהלת אגף חברה וקהילה בתנועה הקיבוצית ומזכירת קיבוץ נירים לעת הזאת. בוגרת תוכנית מנדל למנהיגות בתרבות יהודית, מחזור א'

דויד פרץ, שותפים לגורל, שותפים לחמ"ל, רהט, 2023, מתוך הסדרה "הסמויים מן העין", 2023

דויד פרץ, לילה מיכאל וציף פוזדניאקוב, דימונה, מתוך הסדרה "הסמויים מן העין", 2023. בוגר בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית, מחזור י"ט

בימים אלו מוטלת עלינו החובה למצוא את הדרך לחיים בטוחים, להבטיח ששבעה באוקטובר לא יחזור על עצמו. זה רגע המבחן של כולנו. קל ללכת לאיבוד, להתמסר לכעס, יש בזה משהו משחרר. אך רצח נפשע מעולם לא היווה סטנדרט מוסרי, וגם לא הפעם. במלחמת שבעה באוקטובר לא הבחינו המרצחים הנתעבים אם העומדת לפנייהם היא מוסלמית או יהודייה. הם רצחו למען הרצח בלי שום הבחנה. אבל את האמונה באדם באשר הוא אדם אי-אפשר לרצוח.

אחת הנשים שנרצחו במתקפת החמאס, ויואן סילבר ז"ל מקיבוץ בארי, הייתה יקירת הנגב והעיר רהט במיוחד. כמה אהבה אליה יש לאנשי רהט, וכמה סיפורים. הם סיפרו לי על ויואן תוך כדי עבודה משותפת בחמ"ל שפעל ברהט, עשייה משותפת של חמלה, ענווה וסולידריות, של אנשים למען אנשים. אני זוכר כמה שמחנו ויואן ואני לאחר פגישה מצוינת עם מנהל בית ספר יסודי בכפר אלסייד ליד חורה. אני חושב עליה ועל כל הנרצחים בשבעה באוקטובר, וחושב שאת החמלה, הסולידריות והשאיפה לחיים בטוחים אי-אפשר לרצוח. אני חושב שאין דרך לשלום, כי השלום הוא-הוא הדרך. זו המצווה שהותירה לנו ויואן.

השותפות והערבות ההדדית הן שמעוררות בנו תקווה בימים אלו. המפגש האנושי וההירתמות של כל כך הרבה אנשים שמסרבים להיגרר אחר פרובוקציות. ההבנה שיש לנו היכולת לסייע לאנשים רבים, ובעיקר העובדה שאנשים עצמם הם אלה שמייצרים אלטרנטיבה. הכוחות הללו מרגשים אותנו כל יום מחדש ומאפשרים לנו להאמין שנוכל להמשיך לחיות בכבוד הדדי. כעת, התפקיד החשוב ביותר שלנו הוא לטפח תקווה. להדליק עוד ועוד נרות של שותפות ולגרש את החושך. אמן ואמן אינשאללה.

קאיד אבו לטיף

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות מקומית ברהט, מחזור א'

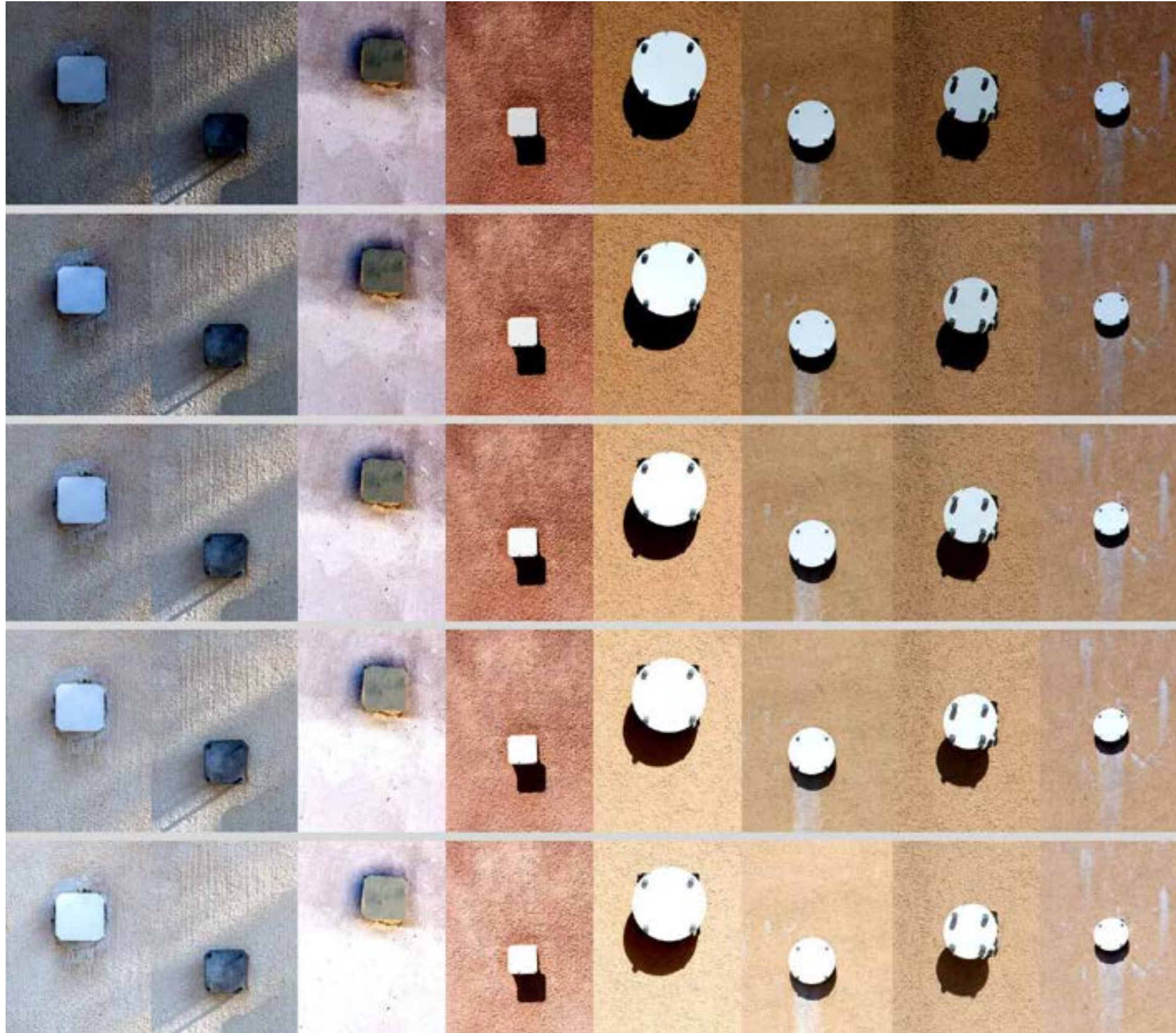
הנשמש – מעגל התקווה לכבוד החברה הישראלית

עמרי קרן-לפידות, **בימת תרבות, בארי**, מתוך הסדרה "נחלת הכלל", 2020

עמרי קרן-לפידות, **חדר אוכל, בארי**, מתוך הסדרה "נחלת הכלל", 2020.
בוגר תוכנית מנדל למנהיגות תרבות בנגב, מחזור ב'

מהמקום שבו אני ניצב, אני רואה מדי יום נר מצטרף לנר, אור מצטרף לאור; נרות בכלל הגוונים של החברה בישראל מאירים יחד את דרכנו לכדי שלם מגוון, שהוא גדול ומאיר בהרבה מסכום חלקיו.

פך השמן המזין את הלהבות שוכן בלבבות של כולנו; הוא אינו ריק – ברווח שבין החושך לאור, שבין השבר לתיקונו, שם נמצאת התקווה.

לא לנס אנו שואפים בעת הזאת, אלא למאמץ גדול, אור גדול של מחויבות לטוב ולתיקון. וכל הזמן נבחן איך להמשיך; לא נשאל האם להמשיך, אלא רק באיזה אופן להמשיך – כל הנרות ביחד.

מוקדש לזכרם של אנשים קרובים מאירים ומוארים שנפלו בקרב.

מיקי נבו
מנהל מרכז מנדל למנהיגות בצפון

מאז שבעה באוקטובר הישראלים עושים לביתם. שנים רבות הביטוי הזה, "לעשות לביתו", שיקף את הפניית העורף לחברה ולמדינה, את הדאגה של הפרט למשפחתו ולחשבון הבנק שלו, פעמים רבות אחרי ש"סיים" לתרום למדינה. אך לא עוד. מאז הותקפו מאות בתים פרטיים של ישראלים, באופקים ובשדרות, בניר עוז ובנתביב העשרה, באכזריות חסרת התקדים של השבת השחורה, הביטוי "לעשות לביתנו" נעטף במשמעות חדשה ומצמררת. משמעות שלמעשה תמיד הייתה שם, חבויה מתחת לרעש. מעתה, ישראלים עושים לביתם, יחד.

בחנוכה, כך מלמד התלמוד, אנחנו מדליקים נר איש וביתו, נר אישה וביתה. כל בית ומשפחה מדליקים נר. אין מתאים מכך לחג שנוצר בזכות המנהיגות של משפחות פרטיות, שנחלצו להציל את העם שלהן: מתתיהו ובניו במודיעין, חנה וילדיה בירושלים. וגם היום בישראל חנוכה הוא החג הכי משפחתי שיש. הלב מתרחב למראה ילדים מדליקים נר ועוד נר, ממשיכים את הסיפור המשפחתי. בחנוכה, הבית הפרטי הוא במרכז, וכל בית יחיד ומיוחד, כל נר ביתי מאיר בדרכו המיוחדת. נר איש וביתו.

אבל המיקום של החנוכייה הוא תמיד כלפי חוץ. "נר חנוכה – מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים". את הנרות שמים בחלון לטובת ההולכים במרחב הציבורי בלילה, בתקופת השנה שבה החושך מרחיב את ממלכתו עד מאוד. בעידן של טרום התאורה הציבורית, חנוכה היה חג שבו רשות הרבים מוארת במאמץ של אלפי בתים אינדיבידואליים. בזמן הזה, שבו התאורה של המדינה לא תפקדה כראוי, המשמעות של ההדלקה הביתית לטובת הציבור מתחדדת: בזכות מאות אלפי משפחות ישראליות, המרחב הציבורי שוב מואר, בימים האפלים ביותר. חנוכה הוא חג שמקשר בין פנים לחוץ, בין הפרטי ללאומי. בחנוכה, "לעשות לביתך" משמעו להדליק אור ביתי עבור המרחב הציבורי. כי אם אנו לא נאיר, אז מי? אתוסים קולקטיביים מתעצבים בטמפרטורות גבוהות. מלחמות ישראל תמיד עיצבו את הסיפור הישראלי, לטוב ולמוטב. מה האתוס שיתעצב מהחודשים הקשים של סתיו 2023?

סיפורי המנהיגות והגבורה של השבועות האחרונים מעלים את התקווה שנשוב להיות עושים לביתנו. אלא שהפעם לא כהפניית עורף, אלא כהזמנה לתלות ההדדית שקיימת בינינו, תלות שבעמל רב יכולה להפוך לשותפות, לערבות ולחברה מיטיבה. זהו אתוס שפועם כבר שנים בחברה האזרחית בישראל. במערכות החינוך, הבריאות והרווחה. אתוס שהחזיק את משפחות המשרתים במערכת הביטחון והמתייצבים לשירות מילואים. והאתוס הזה צריך לחזור להיות עמוד השדרה הישראלי שלנו. אתוס שבו "לעשות לביתי" ו"לעשות לביתנו, לבית הלאומי" אינם סותרים זה את זה או מוחקים זה את זה, אלא משלימים זה את זה, מאירים אחד עבור השני. הבית המאיר לגונוני, מדליקי נרות חנוכה ומדליקי נרות אחרים, יהודים וערבים, חרדים וחילונים, מסורתיים ודתיים. בלי היררכיה בינינו, אבל עם שותפות הדדית מחויבת. ישראלים שעושים לביתם המשותף מצטרפים הלכה למעשה לעורף חברתי עשיר ואמיץ – החברה הישראלית במיטבה.

את הנרות שנעמיד בחנוכיית הבית הפרטי נפנה דרך החלון אל רשות הרבים הישראלית. ובכל לילה נאחז בשקש, הנר הצנוע שבזכותו הכל מתאפשר, ונדליק נרות. בזכות השמש נעשה לביתנו, ואותו נציב במרכז החנוכייה. יחד נזכור בשלום הבית של כל אחת ואחד מאיתנו תלוי בשלום הבית שלצדנו, ותלוי ביכולת שלנו יחד להאיר את החשכה, גם בימים קשים.

הרב מישאל ציון

חבר סגל מכון מנדל למנהיגות

אלה שמות בוגרינו ועמיתינו שנרצחו ונפלו

ב-7.10.2023

משה אוחיון ז”ל

בוגר בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית,

מחזור כ”ג, בן זוגה של שרית אוחיון,

בוגרת תוכנית מנדל למנהיגות חברתית באופקים,

ובנם **אליעד אוחיון ז”ל**

אופיר ליבשטיין ז”ל

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות אזורית באר שבע, מחזור ב’,

בנו **ניצן ליבשטיין ז”ל**

חמותו **בלהה אפשטיין ז”ל**

ובן משפחתו **נטע אפשטיין ז”ל**

שלומי מתיאס ז”ל

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות אזורית בבאר שבע, מחזור ב’,

ובת זוגו **שחר מתיאס ז”ל**

חיים כצמן ז”ל

עמית תוכנית מנדל למנהיגות תרבות בנגב, מחזור ו’

איתן נאמן ז”ל

עמית תוכנית מנדל למנהיגות רפואית לנגב, מחזור א’

קהילת מנדל מרכינה ראש על נפילתם והירצחם

של בני המשפחות של בוגרינו ובוגרותינו

פאיזה ומאי זוהיר אבו סבייח ז”ל

אמו ואחייניתו של עאדל אבו סבייח,

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות מקומית

בוואדי אל ח’ליל

רב סמל רוני אבוהרון ז”ל

אחיה של כוכי אבוהרון,

בוגרת תוכנית מנדל למנהיגות חברתית באופקים

עבד אל-רחמאן אלנסאסרה ז”ל

בן משפחתו של עמאד נסאסרה,

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות מקומית בוואדי אל ח’ליל

רס”ר (מיל) נערן אשחר ז”ל

בן משפחתה של ליבת אשחר גץ,

חברת צוות ביחידת בוגרות ובוגרי מנדל

דנה וכרמל בכר ז”ל

בני משפחתה של ענבל שלוסברג סלע,

בוגרת תוכנית מנדל למנהיגות אזורית בצפון, מחזור ה’

אל”מ רועי יוסף לוי ז”ל

בן משפחתה של חגית יוגב,

בוגרת בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית, מחזור כ”ח

רב”ט יעל לייבושור ז”ל

בתה של גילי לייבושור,

בוגרת בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית, מחזור כ”ו

סמ”ר נווה לקס ז”ל

בנה של עפרה לקס,

בוגרת תוכנית מנדל למנהיגות בתרבות יהודית, מחזור ה’

סג”מ יואב מלייב ז”ל

בנו של אלכס מלייב,

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות חינוכית בצה”ל, מחזור ט’

רס”ר נעם סלוטקי ז”ל ורס”ל ישי סלוטקי ז”ל

בניו של הרב שמואל סלוטקי,

בוגר בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית, מחזור י”ח

סמ”ר איתי סעדון ז”ל

בן משפחתה של תהילה שדה מויאל

עמיתת תוכנית מנדל למנהיגות תרבות בנגב

רס”ל ג’ואד עמאר ז”ל

בן משפחתה של קטף מוראד סלאמה,

חברת סגל מרכז מנדל למנהיגות בצפון

שילה ראוכברגר ז”ל

בנה של נירית ראוכברגר,

עמיתה בתוכנית מנדל למנהיגות באקדמיה בהכשרה להוראה,

מחזור ג’

נירה רוזן ז”ל

בת משפחתה של שרה קרמר,

בוגרת בית ספר מנדל למנהיגות חינוכית, מחזור י”א

אורי שמעון רוסו ז”ל

בן משפחתו של דודי יצחקי,

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות תרבות בנגב, מחזור ה’

משה ידידיה רזיאל ז”ל

בן משפחתו של נני הנמן,

בוגר תוכנית מנדל למנהיגות חברתית בצפון, מחזור ד’

סרן אור יוסף רן ז”ל

בן משפחתה של אליה קדיש חפץ,

בוגרת תוכנית מנדל למנהיגות חברתית בצפון, מחזור ה’

^[1] *מעודכן ל-1.12.2023

דנה אריאלי, נחל עוז, 2023, מתוך הסדרה "צלקות פחם/הפנטום הציוני". חברת סגל ביחידת בוגרות ובוגרי מנדל

MANDEL מנדל

קרן ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל - ישראל

Jack, Joseph and Morton Mandel Foundation - Israel